

УДК 811.133.1:821.161.2'34'373.45
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/94-2-50>

Ольга ЧАПЛЯ,
orcid.org/0000-0001-6213-3392
доцент кафедри французької та іспанської філології
Львівського національного університету імені Івана Франка
(Львів, Україна) olha.chaplya@lnu.edu.ua

КОГНІТИВНИЙ АСПЕКТ ФОНЕТИЧНИХ ЗМІН ФРАНЦУЗЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ НА ПРИКЛАДІ ЛЕКСЕМИ ‘PARACHUTE’ (‘ПАРАШУТ’) НА БАЗІ КОРПУСУ ГРАК (ГЕНЕРАЛЬНИЙ РЕГІОНАЛЬНО АНОТОВАНИЙ КОРПУС) І ФРАНЦУЗЬКИХ КОРПУСІВ

Проаналізовано діахронічну послідовність фонетичних змін запозичених з французької мови іменників на прикладі лексики ‘parachute’ (‘парашут’) у XIX–XXI ст. на базі корпусу ГРАК (генеральний регіонально анотований корпус) (uacorpus.org) і французьких корпусів. Наведено приклади подібних парадигм лексем, у яких чергується фонема -y/-ю. Звернено увагу на праці сучасних мовознавців у сфері корпусної лінгвістики Шведової М. О., Фокіна С. Б.; донесено думку вітчизняних мовознавців Володимира Пономаренка та Євгенії Карпіловської щодо лексичних запозичень, які є предметом дослідження корпусної лінгвістики. Згенеровані формули за морфологічними та фонетичними ознаками досліджуваних лексем допомогли продемонструвати частотність уживання запозичених лексем в українській мові у XIX–XXI ст. Звернено увагу на етимологічний аспект у дослідженні пропонувананих лексем, на особливості вимови та вживання фонем -y/-ю в українській мові, що пов’язані (зумовлені) також з артикуляційною базою носіїв мови. Розглянуто систему фонетичних позицій голосних у французькій мові, що опираються на артикуляційні та акустичні особливості мовленнєвого апарату мовців. Описано методіку корпусного аналізу подібних варіантів лексем, які піддалися фонетичним змінам. Доведено, що саме корпусне дослідження дає змогу відстежити одночасне вживання опозиційних фонем -y/-ю в запозиченнях з французької мови в діахронічній послідовності на базі прикладів різностильових текстів, зібраних у різний період. Відтворено чинники, які вплинули на закріплення за запозиченою лексемою остаточної морфологічної форми та виявлено, в який період вона закріпилася. Виконано фонетичний аналіз лексем, на підставі теоретичних наукових джерел обґрунтовано їхній правопис і вживання на сучасному етапі розвитку української мови. З’ясовано, що фонетичні особливості пов’язані з вимовою, артикуляційною базою, фонетичними традиціями носіїв мови. Простежено варіативність подібних французьких запозичень у текстах різного періоду на базі корпусу Sketch Engine.

Ключові слова: діахронічна послідовність, когнітивний, французькі запозичення, етимологічний аспект, артикуляційна база, фонема, опозиційні фонем, корпус, мовні контакти.

Olga CHAPLYA,
orcid.org/0000-0001-6213-3392
Associate Professor at the Department of French and Spanish Philology
Ivan Franko National University of Lviv
(Lviv, Ukraine) olha.chaplya@lnu.edu.ua

COGNITIVE ASPECT OF PHONETIC CHANGES OF FRENCH BORROWINGS IN THE UKRAINIAN LANGUAGE ON THE EXAMPLE OF THE LEXEME ‘PARACHUTE’ BASED ON THE GRAK CORPUS (GENERAL REGIONALLY ANNOTATED CORPUS) AND FRENCH CORPORA

The diachronic sequence of phonetic changes of nouns borrowed from the French language is analyzed using the example of the lexeme ‘parachute’ in the 19th–21st centuries. The research has been based on the GRAK corpus (general regionally annotated corpus) (uacorpus.org) and French corpora. Examples of similar lexeme paradigms in which the phoneme -y/-ю alternates are given. Attention is drawn to the works of modern linguists in the field of corpus linguistics written by Shvedova M. O., Fokin S. B.; the opinion of domestic linguists Volodymyr Ponomarenko and Evgenia Karpilovskaya regarding lexical borrowings, which are the subject of corpus linguistics research, is conveyed. The generated formulas based on morphological and phonetic features of the studied lexemes helped to demonstrate the frequency of use of borrowed lexemes in the Ukrainian language in the 19th–21st centuries. Attention is paid to the etymological aspect in the study of the proposed lexemes, to the peculiarities of pronunciation and use of the phoneme -y/-ю in the Ukrainian language, which are also related (conditioned) to the articulatory base of native speakers. The system of phonetic positions of vowels in the French language, based on the articulatory and acoustic features of the

speech apparatus of speakers, is considered. The methodology of corpus analysis of similar variants of lexemes that have undergone phonetic changes is described. It is proved that corpus research makes it possible to track the simultaneous use of oppositional phonemes -y/-ю in borrowings from the French language in a diachronic sequence based on examples of texts of different styles collected in different periods. The factors that influenced the consolidation of the final morphological form for the borrowed lexeme are reproduced and the period in which it was consolidated is revealed. A phonetic analysis of lexemes has been performed, and their spelling and use at the current stage of the development of the Ukrainian language are substantiated on the basis of theoretical scientific sources. It is found out that phonetic features are associated with pronunciation, articulatory base, and phonetic traditions of native speakers. The variability of similar French borrowings in texts of different periods has been traced based on the Sketch Engine corpus.

Key words: diachronic sequence, French borrowings, etymological aspect, articulatory base, phoneme, oppositional phonemes, corpus, language contacts.

Постановка проблеми. Стаття написана на основі великих корпусів різностильових текстів ГРАК та Sketch Engine, що дає змогу дослідити діахронічну послідовність фонетичних змін запозичених з французької мови іменників на прикладі лексеми ‘parachute’. Завдання також полягає в тому, щоб через формули, записані мовою корпусних запитів CQL, дослідити діахронічний аспект фонетичних словозмін на користь фонемі -у- або -ю-; з’ясувати, яка з двох фонем має більше переваг у зв’язку з артикуляційними та акустичними особливостями носіїв мови для ліпшого сприйняття в українській мові. Характерно, що у мовленнєвому потоці фонемі перебувають у різних позиціях, які є сильними або ж слабкими; тож голосні опозиційні фонемі -у-/-ю- за корелятивною ознакою мають незначну відмінність, пов’язану з вимовою. У французькій мові для фонемі -у-, яка є голосною фонемою переднього ряду, характерна видовжена округла форма губ при вимові, а також послідовна і напружена вимова (voyelle moins antérieure et aiguë). Водночас у французькій мові фонема -оу- є голосною заднього ряду, якій характерна округла форма при вимові (voyelle arrondie, très postérieure et grave), як і в українській мові (Léon M., 1975: 9). Не менш важливий етимологічний аспект у дослідженні, який формується в процесі пізнання мовцями тієї чи іншої форми слова та використанні її в повсякденному житті. Доведено, що саме корпуси є інструментом, який на підставі різностильових текстів дає змогу простежити у нашому випадку діахронічну послідовність фонетичних змін французьких запозичень в українській мові.

Аналіз досліджень. Проведене дослідження опирається на праці у царині корпусної лінгвістики вітчизняних науковців Шведової М. О., Фокіна С. Б. Карпіловської Є. А.; в царині когнітивної лінгвістики Карпенка Ю. О., діахронічних досліджень лексичних запозичень в українській мові Семенко Г. М., Шевченко Л. Ю., Різун В. В., Лисенко Ю. В., Пономаренка В. П.; ґрунтовних досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців у сфері корелятивної фонетики Мороз Б. І.,

Пірко Л. С. та П’єра і Моніки Леон. Виконано фонетичний аналіз досліджуваних лексем в українській і французькій мовах, описано особливості вимови та вживання фонем, їхнє фонетичне оточення, послуговуючись дослідженнями зазначених вчених, окреслено особливості вживання досліджуваних лексем на сучасному етапі розвитку української мови. Простежено частотність вживання фонем -у-/-ю- на основі великих корпусів різностильових текстів ГРАК та Sketch Engine (Генеральний регіонально анотований корпус української мови (ГРАК; англ. General Regionally Annotated Corpus of Ukrainian, GRAC) – це корпус української мови обсягом понад 1,7 млрд токенів, призначений для проведення лінгвістичних досліджень із граматики, лексики, історії української літературної мови, а також для використання під час укладання словників і граматик. З’ясовано, що фонетичні особливості пов’язані з вимовою, артикуляційною базою, фонетичними традиціями носіїв мови.

Мета цієї статті – на основі великого корпусу різностильових текстів дослідити діахронічну послідовність фонетичних змін запозичених з французької мови іменників на прикладі лексем ‘jury’ (‘журі/жюрі’) та ‘parachute’ (‘парашут’/‘парашют’) і подібних лексем, у яких відбувається чергування фонемі -у/ю-, наприклад, у парах: ‘парашут’ – ‘капюшон’; (‘parachute’ – ‘сарушон’); ‘вестибуль’ – ‘бюро’ (‘vestibule’ – ‘bureau’), ‘авіадук’ – ‘дебют’; (‘viaduc’ – ‘début’), ‘буфет’ – ‘бювет’ (‘buffet’ – ‘buvette’); ‘парфум’ – ‘фюзеляж’; (‘parfum’ – ‘fuselage’); ‘амбразура’ – ‘кювет’; (‘amdrasure’ – ‘cuvette’). Відстежити чому в одних випадках фонема -у/ю-, перебуваючи в однаковій наголошеній сильній позиції зберегла правопис і вимову на користь фонемі -у-, а в інших – фонемі -ю-. Визначити частотність вживання запозичених лексем і подібних паралельних форм уживання на базі корпусу ГРАК (генеральний регіонально анотований корпус) та Sketch Engine в українській мові XIX–XXI ст. Саме такий підхід дає змогу розширити систему уявлень про корпуси, а з іншого

боку – звужує, ба більше, полегшує доказову базу існування уже внесених у систему корпусів багатомільйонних прикладів текстів різного авторства, спрощуючи роботу викладача, для практичного використання матеріалу на парах, семінарах, для наукової роботи тощо.

Виклад основного матеріалу. Мова – це динамічна система, тому розглядається як сукупність змінних, які взаємодіють у часі, а розвиток мови – це динамічний процес пов’язаний з реакцією на зрушення в суспільстві та мовній свідомості її носіїв (Семенко, 2019: 11–13). Поняття діахронії (від грец. «*dia*» – через, крізь і «*chronos*» – час), що характеризують, відповідно, стан системи мови, її функціонування в цей момент та історію її розвитку від стадії до стадії, були вперше введені засновником структурної лінгвістики швейцарським науковцем Фердинандом де Соссюром та узагальнені канадськими ученими Шарлем Пірсом та І. Рішаром ще на початку ХХ ст. Етимологія в широкому розумінні – це реконструкція фонетичного та морфологічного складу слова. Крім спорідненості звуків і подібності (тотожності) морфем, етимологія виявляє вибірковість поєднання морфем в окремих словотворчих моделях (Шевченко Л. Ю., Різун В. В., Лисенко Ю. В., 1993: 48–50). Когнітивний аспект етимології – це сукупність методичних прийомів, спрямованих на розкриття походження слова за допомогою пізнавальної діяльності через мовні явища. Можна зазначити, що на сучасному рівні розвитку етимології з’явився новий вектор студіювання, а саме етимологічні дослідження в когнітивному аспекті (Карпенко, 2019: 33–35).

Тож В. О. Потебня наголошував на тому, що «запозичувати – означає брати для того, щоб унести в скарбницю людської культури більше, ніж отримуєш». Особливістю мовного розвитку в контексті українського сьогодення є безпрецедентне зростання обсягу запозиченої лексики, що стосується насамперед англійської мови як майже універсального нині «донора». Запозичена лексика становить, як зазначають вітчизняні мовознавці (див., напр.: Карпенко, 2009: 225), близько 10% словникового складу сучасної української мови, до того ж їхня частка постійно зростає (Потебня, 2025: 5). Не менш відома мовознавиця Євгенія Карпіловська зазначає, що ця галузь прикладного мовознавства «спрямована на максимально об’єктивний аналіз мовних явищ в умовах реальної живої комунікації», називаючи корпус «моделлю мовної системи, реалізованої в текстах» (Карпіловська, 2011: 9). Корпусну лінгвістику називають також «одним з пріоритетних інстру-

ментів розвитку філологічної науки», лініями розвитку якої є лінгвістичний та інформаційний аналіз тексту (Потебня, 2025: 9]. Згідно з енциклопедичним визначенням: «*La linguistique de corpus est une branche de la linguistique qui étudie le langage à travers des exemples contenus dans des textes réels. En particulier elle se propose d’extraire d’un corpus les connaissances linguistiques essentielles à l’enseignement des langues et à élaboration des dictionnaires*» (Корпусна лінгвістика – це розділ лінгвістики, який вивчає мову на прикладах, що містяться в реальних текстах. Зокрема, вона має на меті вилучити з корпусу лінгвістичні знання, необхідні для викладання мови та розробки словників). У нашому випадку йдеться про мовознавче дослідження (із залученням корпусних матеріалів) лексичних запозичень, що є насамперед наслідком мовних контактів.

Дослідження виконано на матеріалі восьмої версії корпусу ГРАК, який має загальний обсяг понад 500 млн токенів, із них понад 30 млн токенів – тексти, написані в діаспорі.

Тож літера ‘u’, яка транскрибується у французькій мові як [y], – це голосна, що має характер закритої, лабіалізованої фонемі, яку потрібно вимовляти, сильно напружуючи м’язи, витягнувши губи вперед. Фонема [y] може вживатися у відкритих і закритих складах. Фонетична позиція – це звукове оточення фонемі, що створює відповідні звукові умови для її реалізації, положення фонемі щодо інших фонем і місця наголосу у слові (Шевченко Л. Ю., Різун В. В., Лисенко Ю. В., 1993: 26–69). Фонема [y] може перебувати у сильній наголошеній позиції, тобто позиції максимальної диференціації, а от слабка позиція – це позиція, в якій розрізняється менша кількість фонем, і відповідно, меншою мірою розрізняються звукові види словоформ. У слабкій позиції фонемі при вимові можуть зливатися. Французький приголосний [j], як зазначають більшість дослідників (Пірко, Мороз, 2009: 14), тобто сонорна фонема [ж], поруч з лексемами [b, [d], [g], [m, [n], [v], [z], [l], [ʒ], [r] вимовляється так, як в українській мові. В українській мові фонема [п] є шиплячим звуком, як і [ш], [ч], [щ], [дж]. А от [б], [п], [в], [м], [ф] є губними приголосними, які також можуть бути напівпом’якшеними перед голосними ‘і’, ‘ю’, ‘я’. У французькій мові останні склади є наголошуваними, але ми не можемо стверджувати, що фонема [y] в ненаголошеній позиції – це слабка фонема, і у ненаголошеній позиції звукові види цієї словоформи розрізняються менше. У чинному правописі за 2015 рік зазначено, що в українській мові транслітерація запозиченої лексеми ‘jury’ з фран-

цузької мови передається через фонему [y], а не [ю]. Згідно з чинним правописом, в українській мові це слово транслітерується як ‘парашут’. Запозиченнями одного ряду є й лексема ‘jury’, яка має старофранцузьке походження ‘juree’, датується 1688 роком, що тоді означало ‘un serment’ (‘клятва’) (Nouveau dictionnaire étymologique et historique, 2006: 305). Позаяк в етимологічному словнику «Лярусу» зазначено, що лексема ‘jury’ запозичена з англійської мови в 1790 році саме з кінцевою фонемою ‘у’, і у французькій мові це єдине слово, яке має закінчення з голосною ‘у’. Щодо іменника ‘парашут’, то він утворений шляхом поєднання латинського префікса ‘para’ (проти) ‘chute’ (падіння), що означає ‘захист від падіння’. Загалом цей термін винайшов французький фізик, піонер зі стрибків з парашутом Луї – Себастьян Леонард (Louis-Sebastien Leonard) у 1785 році. Тож ця та інші лексеми є старофранцузькими запозиченнями, які давно природно сприймаються в українській мові.

Тож зробимо запит у корпусі ГРАК (Grac v.17), в якій корпус є інструментом – великим зібранням текстів, зрізом мови в цілому, та, використовуючи команди запропоновані упорядниками корпусу, вкажімо часовий період можливого вживання лексеми. З дидактичною метою можна перевірити орфографію графічних слів, зокрема тих, що не є початковою формою лексеми (Фокін, 2019:140).

Оберімо функцію Concordance і мовою CQL зробимо запит [lemma="журі|жюрі"], корпус пропонує користувачам 29,880 прикладів транслітерації цієї лексеми, різні частиномовні варіанти словоформи ‘журі/жюрі’, починаючи з 1911 року. Тепер обмежимо запит, щоб дізнатися, який варіант лексеми ‘журі’ має більшу статистику вживань у різножанрових контекстах в українській мові. Створимо чіткіший запит у корпусі мовою CQL за морфологічними ознаками. У нашому випадку зазначимо, що нам потрібно лексему ‘журі/жюрі’ вжити в середньому роді. Отже, згенеруємо формулу так: [lemma="журі|жюрі"&tag="*.n.*"], у якій через відповідні символи створимо задачу для пошуку відповідної словоформи, що вживається в українській мові у середньому роді (правила користування корпусом “Грак” легко можна знайти в гуглі). Морфологічна розмітка підказує, що для позначення середнього роду користуємося літерою ‘n’. Статистика, створена на базі корпусу “Grac v.17”, свідчить про те, що лексема ‘журі|жюрі’ в середньому роді вживається в різножанрових текстах в українській мові, починаючи з 1918 року, 29,880 разів. Вибірку виконано на підставі 16 мільйонів 77 прикладів, а лексему ‘журі’ за

формулою CQL [lemma="журі"&tag="*.n.*"] **27,627** (15.51 per million). Для порівняння у різні роки укладання корпусних даних у Граку. CQL [lemma="журі|жюрі"&tag="*.n.*"] **25,555** (14.34 per million).

Тож можемо зробити висновок, що транслітерація цієї лексеми відбувалась в українській мові в різний проміжок часу.

Звернімось також до французького корпусу Sketch Engine та задаймо запит словоформи ‘parachute’ мовою CQL за тією ж формулою [lemma="parachute"]. Отже, кількість tokenів у цьому корпусі становить 35,6 (тридцять п’ять і шість) мільйонів прикладів, з яких 1,75 tokenів (тринадцять тисяч і шістсот три тисячних) прикладів з посиланням на лексему ‘parachute’ за формулою CQL [lemma="parachute"] • **263** 1.75 per million tokens • 0.00018%. Аналіз прикладів запропонованих у корпусі дає підстави стверджувати, що значення лексеми ‘un parachute’ не змінилося у французькій мові, деякі конотації у вживанні лексеми у текстах все ж наявні, та це вже тема наступного дослідження.

Отже, можемо засвідчити, що поле діяльності вивчення лексеми ‘журі’, та її колокацій, є чималим, тому скористаємося відповідною командою, щоб виконати запит, який нам необхідний для аналізу чи вивчення вживання тієї чи іншої лексеми. Також можемо ввести мовою CQL пошук досліджуваної лексеми за її морфологічними ознаками у корпусі Sketch Engine, послуговуючись командами та рекомендаціями, які пропонує корпус для правильного виконання потрібної задачі, чи можливості обрати текст, чи документ, що допоможе зменшити коло пошуку вживання досліджуваної лексеми тощо.

На основі корпусу ГРАК (Grac v.17) укладено список частотних запозичених іменників. Пропонуємо парадигми прикладів транслітерації подібних слів українською та французькою мовами:

‘парашут’ – ‘капюшон’ (‘parachute’ – ‘capuchon’)
 ‘вестибюль’ – ‘бюро’ (‘vestibule’ – ‘bureau’)
 ‘авіадук’ – ‘дебют’ (‘viaduc’ – ‘début’)
 ‘буфет’ – ‘бювет’ (‘buffet’ – ‘buvette’)
 ‘парфум’ – ‘фюзеляж’ (‘parfum’ – ‘fuselage’)
 ‘амбразура’ – ‘кювет’ (‘amdrasure’ – ‘cuvette’)
 ‘віадук’ – ‘костюм’ (‘costume’ – ‘viaduc’)

Для пошуку лексем запозичених з французької мови та варіантів іменників цього списку ми сформуваємо такий запит в корпусі Грак: Відповідь: [lemma="(параш.вестиб.авіад.*)"]. Також цей запит знайде всі лекси, які розпочинаються на: параш– (парашут, парашутизм, парашутний); вестиб- (вестибюль, вестибулярний) тощо.

Цей список можна доповнити лексемами на зразок ‘gravure’ (гравюра), ‘bulletin’ (бюлетень), ‘communication’ (комунікація), ‘aventure’ (авантюра), ‘opportunisme’, ‘buste’ (бюст). А також знаходимо на електронних платформах словників й такі запозичення з французької мови: («Absolu», «absolution», «aventurier», «adultère», «azur», «azur», «accusatif», «acupuncture», «aluvion», «allusion», «attrait», «munitions») (munitions) та їхні українські відповідники: (‘абсолют’, ‘абсолюція’, ‘авантюрист’, ‘адюльтер’, ‘ажур’, ‘азур’, ‘акузатив’, ‘акупунктура’, ‘алювій’, ‘алюзія’, ‘алюр’, ‘амуніція’ (ammunition) тощо та проводимо пошук у пропонованих корпусах, застосовуючи вищенаведені методики.

Також згенеруємо формулу мовою CQL і бачимо, що багатомільйонний корпус пропонує 23 тисячі 794 приклади вживання досліджуваних лексем, що полегшує дослідницьку роботу у текстах різного спрямування у різний період.

CQL [word="пара|ш|в|ест|иб|а|ві|ад|п|ар|ф|а|м|б|р|а|з|в|і|а|д|г|р|а|в|а|в|а|н|т|о|п|о|р|т|к|о|с|т|[y|ю|][^t|^l|^k|^m|^p|^k|^p|^a|^n|^i|^z|^m|^"] 23,794 (13.08 per million)

Фонологічна система мови охоплює не тільки сукупність фонем, а й відношення між ними. Основою цих відношень є диференційні та інтегральні ознаки фонем (Карпенко, 2006: 162–163). Диференційними є такі ознаки, що відрізняють одну фонему від іншої через артикуляцію, на акустичній основі, та на підставі їхнього сприйняття мовцем. Кількість диференційних ознак фонем у різних мовах є сталою. Основні характеристики фонем – вокальність/невокальність, консонантність, дифузність, висока тональність, неперервність, дзвінкість, глухість, різкість/нерізкість тощо.

Отже, можемо засвідчити, що поле діяльності вивчення лексеми ‘журі’ та ‘парашут’, а також їхніх колокацій, є чималим, як і інших словоформ. Можемо скористатися відповідною командою, щоб виконати запит, який нам потрібний для аналізу, вивчення вживання тієї чи іншої лексеми.

Ми також можемо ввести мовою CQL пошук лексем ‘jury’ (‘журі/жюрі’) та ‘parachute’ (‘парашут’/‘парашют’) за їхніми морфологічними ознаками, послуговуючись командами та підказками, які пропонує корпус ГРАК (Grac v.17), щоб правильно виконати необхідні задачі, чи можливості обрати текст, чи документ, що допоможе зменшити коло пошуку вживання досліджуваної лексеми тощо.

Ми вдалися до діяхронічного аспекту та простежили зміни фонем – у/ю- в іменниках запозичених з французької мови на прикладі лексем ‘jury’ (‘журі/жюрі’) та ‘parachute’ (‘парашут’/‘парашют’/), з’ясували, які чинники впливають на вживання фонем та написання -у- чи -ю- в українській мові. Фонемі -у/ю- можуть перебувати в сильній, наголошеній позиції, та слабкій (ненаголошеній позиції); не менш вагомим чинником є артикуляційні та акустичні особливості сприйняття фонем та їхня вимова носіями мови. Корпусне дослідження сприяє насамперед тому, що корпусні запити дають змогу наочно продемонструвати за допомогою згенерованих формул частотність вживання досліджуваної лексеми у текстах, порівняти, в який період кількісно надавалась перевага лексемі ‘парашут’/‘парашют’ та ‘журі/жюрі’. Наведені приклади запозичених з французької мови іменників доводять, що в українській мові одночасно вживаються в наголошеній позиції фонема -у- та фонема -ю- (‘парашут’/‘парашют’). Тобто в українській мові в словах паралельно вживається фонема -у- та -ю-, що можна пояснити традицією вимови запозиченого слова. Можемо впевнено стверджувати, що певна частина запозичень в українській мові свого часу надійшла через посередництво саме французької мови, а також з англійської, яку можемо розглядати як посередника, особливо щодо лексеми ‘jury’ (‘журі/жюрі’).

Тож ми дійшли висновку, що залучений корпусний матеріал (основним джерелом є Грак (Grac v.17) свідчить про широку вживаність названих лексем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства. Київ: Академія, 2009. 334 с.
2. Карпіловська Є.А *Українська лінгвістика сьогодні*: веб-сайт. URL: Polit.UA (дата звернення: 21.03.2011).
3. Мороз Б.І., Пірко Л.С. Вступний корективно-фонетичний курс французької мови. Львів: Тріада плюс, 2009. 128 с.
4. Семенко Г.М. Синхронія і діяхронія в історичних соціолінгвістичних дослідженнях. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Сер. Філологія. № 7(75). 2019. С. 11-13. URL: <https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/2556>
5. Фокін С.Б. Комп’ютерні інноваційні технології в перекладацькій та перекладознавчій діяльності: навч. посібник. Київ: КНУ ім. Тараса Шевченка, 2019. 254 с.
6. Шведова М.О. *Граматичне освоєння запозичених іменників із кінцевим -о в українській мові: корпусне дослідження*. *Українська мова*. 2020. № 2 (74). С. 13–30.
7. Шевченко Л.Ю., Різун В.В., Лисенко Ю.В. *Сучасна українська мова: довідник*. Київ: Либідь, 1993. 331 с.

8. Пономаренко В. П. Семантична еволюція кодифікованих мовних запозичень в українській мові XIX ст. *Науково-теоретичний журнал Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. Сер. Мовознавство*. 2025, № 2. С. 3-18.
9. Léon Pierre et Monique. Introduction à la phonétique correlative. Paris: Évreux, 1975. 97 p.
10. Nouveau dictionnaire étymologique et historique. Paris.: Librairie Larousse. 2006. 806 p.
11. Корпус Лейпцизький URL:
12. Корпус ГРАК URL: https://parasol.vmguest.uni-jena.de/grac_crystal/
13. Корпус текстів української мови mova.info URL: : <https://doi.org/10.15407/ukrmova2020.01.013>
14. Корпус URL: : <https://ukrainian.stackexchange.com/questions/2979/>
15. Корпус URL: Centre de traduction et de terminologie juridiques (CTTJ), Faculté de droit, Université de Moncton: <https://www.google.com/url?q=https://www.btb.termiumpus.gc.ca/tpv2guides/guides/juridi/index-fra.html>

REFERENCES

1. Karpenko Yu.O. (2009). Vstup do movoznavstva. [Introduction to Linguistics] Kyiv: Akademiia, 2009. 334. [in Ukrainian].
2. Karpilovska Ye.A. (2011). Ukrainska linhvistyka sohodni: veb-sait. [Ukrainian linguistics today: website] URL: Polit. UA [in Ukrainian].
3. Moroz B.I., Pirko L.S. (2009). Vstupnyi korektyvno-fonetychnyi kurs frantsuzkoi movy. [Cours phonétique correctif introductif de la langue française]. Lviv: Triada plus, 2009. 128. [in French].
4. Semenko G.M. (2009). Synkhroniia i diakhroniia v istorychnykh sotsiolinhvistychnykh doslidzhen. [Synchronie et diachronie dans la recherche sociolinguistique historique. Notes scientifiques de l'Université nationale «Académie d'Ostroh»]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*. Ser. Filohiia. № 7(75). 2019. 11-13. [in Ukrainian].
5. Fokin S.B. *Kompiuterni innovatsiini tekhnolohii v perekladatskii ta perekladoznavchii diialnosti: navch. posibnyk*. [Computer-based innovative technologies in translation and translation studies: textbook]. Kyiv: Taras Shevchenko National University of Kyiv, 2019. 254. [in Ukrainian].
6. Shvedova M.O. (2020). Hramatychno osvoiennia zapozychenykh imennykiv iz kintsevym -o v ukrainskii movi: korpusne doslidzhennia. [Développement grammatical des noms empruntés en -o- en ukrainien : étude de corpus]. *Langue ukrainienne*. N° 2 (74).13-30. [in Ukrainian].
7. Shevchenko L.Yu., Rizun V.V., Lysenko Y.V. (1993). Suchasna ukrainska mova: dovidnyk. [L'ukrainien moderne : ouvrage de référence]. 331. [in Ukrainian].
8. Ponomarenko V. P. (2025). Semantychna evoliutsiia kodyfikovanykh movnykh zapozychen v ukrainskii movi XIX st. [Semantic evolution of codified linguistic borrowings in the Ukrainian language of the 19th century] *Naukovo-teoretychnyi zhurnal Instytutu movoznavstva im. O. O. Potebni NAN Ukrainy. Ser. Movoznavstvo*, 2. 3-18. [in Ukrainian].
9. Léon Pierre et Monique. Introduction à la phonétique correlative. [Introduction to correlative phonetics] (1975). 97. [in French].
10. Nouveau dictionnaire étymologique et historique (2006). [New etymological and historical dictionary]. 806. [in French].
11. Korpus Leiptyszkyi [Leiptyszkyi Corpus] URL: [in Ukrainian].
12. Korpus HRAK [GRAK Corpus]URL: https://parasol.vmguest.uni-jena.de/grac_crystal/ [in Ukrainian].
13. Korpus tekstiv ukrainskoi movy mova.info [Corpus of Ukrainian language texts mova.info] URL: <https://doi.org/10.15407/ukrmova2020.01.013> [in Ukrainian].
14. Korpus [Corpus] URL: <https://ukrainian.stackexchange.com/questions/2979/> [in Ukrainian].
15. Korpus [Corpus] URL: Centre de traduction et de terminologie juridiques (CTTJ). Faculté de droit, Université de Moncton: <https://www.google.com/url?q=https://www.btb.termiumpus.gc.ca/tpv2guides/guides/juridi/index-fra.html> [in French].

Дата першого надходження рукопису до видання: 11.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 12.12.2025

Дата публікації: 31.12.2025